

чэння — парк: Дарашэвічы, І.Шклярэўскага, дубровы ў Капаткевіцкім, Петрыкаўскім, Кашэвіцкім лясніцтвах.

Агульная пл. с.-г. угоддзяў 89,6 тыс. га, з іх асушаных 45,2 тыс. га. На 1.1.2000 у раёне 10 калгасаў, 12 саўгасаў, 9 фермерскіх гаспадарак. Сельская гаспадарка спецыялізуецца на мяса-ма-

лочнай жывёлагадоўлі і свінагадоўлі. Вырошчваюць збожжавыя і кармавыя культуры, бульбу, агародніну. Прадпрыемствы машынабуд. і металаапр. (Петрыкаўскі суднабудаўніча-суднарамонтны завод), буд. матэрыялаў (керамзіт, сцэнавыя блокі, цэгла, сталярныя вырабы і інш.), дрэваапр. (мэбля, сувеніры), камбікормавай, харч. (цэльнамалочныя прадукты, сухое і абястлушчанае малако, масла, казеін, кансервы), кааператыўнай (каўбасныя, хлебабулачныя, кіндытарскія, макаронныя вырабы, кісель) прам-сці. Лясгас. Па тэр. раёна праходзяць чыг. Гомель—Брэст, аўтада-рога Гомель—Кобрын. У раёне 23 сярэдніх, 9 базавых, 9 пач., у т.л. школа-садок, 4 муз., дзіцяча-юнацка спарт. школы, Капаткевіцкая дапаможная школа для дзяцей з недахопамі разу-мова і фіз. развіцця, Петрыкаўская шко-ла-інтэрнат для дзяцей з цяжкімі парушэннямі мовы, СПТВ, 2 навучальна-вытв. камбінаты, 2 цэнтры пазашкольнай працы, 2 дамы раместваў, клуб «Юны марак», 27 дашкольных устаноў, 50 клубаў, 49 б-к, 4 бальніцы, палікліні-ка, 8 амбулаторый, 37 фельч.-ак. пун-ктаў, Пішкі дзіцячы развіццёвына-аз-дараўленчы цэнтр. Музей В.І.Талаша ў в. Навасёлкі. Помнікі архітэктуры: Успенская царква (1642) у в. Кашэвічы, парк (19 — пач. 20 ст.) у вёсках Бры-нёў, Дарашэвічы, Лучышы, свіран (19 — пач. 20 ст.) у в. Людзвіноў. Ме-марыяльны комплекс «Загінуўшым і жывым» (1975) у в. Навасёлкі ў гонар партызан і на ўшанаванне памяці 520 землякоў, што загінулі ў Вял. Айч. вай-ну. Выдаецца газ. «Петрыкаўскія наві-ны».

Г.П.Вяркаса, Р.Р.Паўлавец.

ПЕТРЫКАЎСКИ СУДНАБУДАЎНІЧА-СУДНАРАМОНТНЫ ЗАВОД. Створа-

ны ў г. Петрыкаў Гомельскай вобл. ў 1929 як суднабудаўніча вытворчасць (верф). У Вял. Айч. вайну разбураны, у 1944 адноўлены. У 1947 рэканструяваны як суднабудаўніча-суднарамонтны май-стэрні. У 1968—74 рэканструяваны і перайменаваны ў суднабудаўніча-судна-рамонтны з-д, які будаваў судны тэхн. флоту (брандахты, грэйферыны зем-снарады, плаўэлектрастанцыі, баржы і інш.) і праводзіў суднарамонт. На 1.1.2000 з-д рамонтне судны, вырабляе металапрадукцыю, аказвае паслугі на-сельніцтву і арг-цыям.

ПЕТРЫНЕНКА Дзіяна Ігнацьеўна (н. 8.11.1930, с. Белавусаўка Драбаўскага р-на Чаркаскай вобл., Украіна), украінская спявачка (лірыка-каларатурнае сапра-на). Нар. арт. СССР (1975). Скончыла Кіеўскую кансерваторыю (1955). З 1955 салістка капэлы «Думка», у 1962—87 — Кіеўскай філармоніі. З 1961 выкладае ва Укр. акадэміі музыкі (з 1985 праф.). У рэпертуары творы ўкр. кампазітараў, укр. і рус. нар. песні, ары з опер. Дзярж. прэмія Украіны імя Т.Р.Шаў-чэнкі 1972.

ПЕТСАМА-КІРКЕНЁСКАЯ АПЕРА-ЦЫЯ 1944, наступальная аперацыя войск Карэльскага фронту (каманд. ген. арміі, з 26 кастр. Маршал Сав. Саюза К.А.Мерацкоў) і сіл Паўн. флоту (ка-манд. адм. А.Р.Галаўко) 7—29 кастр. ў Вял. Айч. вайну. Пасля разгрому войск праціўніка на Карэльскім перашытку і ў Паўд. Карэліі, выхаду з вайны Фін-ляндцы стварыліся ўмовы для вызвален-ня Сав. Запаляр'я, якое абаранялі часці ням. 19-га горнастралк. корпуса 20-й горнай арміі (ген.-палк. Л.Рэндуліч). Сав. войскі перавышлі праціўніка па асабовым складзе ў 1,8, па артылерыі — 2,8, па танках — 2,5, па самалётах — у 6,3 раза. Гал. ўдар наносілі войскі 14-й агульнавайск. і 7-й паветр. арміі; Паўн. флот выконваў задачы па высадцы мар-скіх дэсантаў у тыле праціўніка, пару-шэнні яго водных камунікацый і абаро-не сваіх водных шляхоў. Раніцай 7 кастр. пасля артыл. падрыхтоўкі войскі 14-й арміі прарвалі тактычную зону абароны праціўніка на фронце да 20 км і глыбінёю да 16 км. Паспяхова дзейні-чалі маракі і марскія дэсанты (з 10 па 25 кастр. высадзілі 6 марскіх тактычных дэсантаў). Ужо 15 кастр. войскі фронту вызвалілі г. Петсама (Печанга), 25 — г. Кіркенес (Нарвегія) і да 27 завяршылі наступленне ў Запаляр'і. У выніку П.-К.а. сав. войскі прасунуліся на глыбіню да 150 км. Праціўнік страціў каля 30 тыс. забітымі, 156 караблёў і суднаў, 125 самалётаў. За воінскую доблесць і гера-ізм 51 часці і злучэнню прысвоены га-нарныя найменні «Печангскіх» і «Кір-кенескіх». Сярод удзельнікаў, што выз-начыліся ў баях, былі беларусы і ўра-джэнцы Беларусі, у т.л. нач. паходнага штаба каманд. Паўн. флотам М.Б.Паў-ловіч.

Літ.: Румянцев Н.М. Разгром врага в Заполярье (1941—1944 гг.): Воен.-ист. очерк. М., 1963; Козлов И.А., Шломин В.С.

Краснознаменный Северный флот. 3 изд. М. 1983.

ПЕТУНІЯ (Petunia), род кветкавых рас-лін сям. паслёнавых. 15 (па інш. звес-тках да 40) відаў. Пашыраны пераваж-на ў Цэнтр. і Паўд. Амерыцы. На Беларусі ў культуры П. гібрыдная (Р. х hybrid). Вядома некалькі садовых форм, у т.: буйнакветкавая, шматкветкавая, махрэ-вая, махрыстая, нізкая.

Петунія гібрыдная.

Адна- і шматгадовыя травяністыя расліны выш. да 90 см. Сцеблы прамастойныя або паўсцелістыя, густагалінастыя. Часта парасткі і лісце ўкрыты валаскамі. Кветкі адзіночныя, шырокалейкападобныя, белыя, ружовыя, лі-ловыя, чырвы, фіялетаваы. Плод — каробачка. Дэкар. расліны.

ПЕТУХОЎ Аляксандр Іванавіч (н. 23.5.1919, в. Чырвоная Лагойскага р-на Мінскай вобл.), бел. вучоны-эканаміст. Канд. эканам. н. (1965). Засл. эканаміст Беларусі (1979). Скончыў Бел. ін-т нар. гаспадаркі (1946). У 1965—91 у Мін-ве харч. прам-сці, адначасова выкладаў у Бел. дзярж. эканам. ун-це. Навук. пра-цы па праблемах ажыццяўлення эка-нам. рэформы, павышэння эфектыў-насці і рэнтабельнасці прадпрыемстваў харч. прам-сці.

Тэ.: Опыт осуществления хозяйственной реформы в пищевой промышленности БССР. Мн., 1971; Финансы пищевой промышленности. 2 изд. М., 1977; Эксперимент в пищевой промышленности: опыт, пробл. Мн., 1986.

ПЕТУХОЎ Іван Антонавіч (н. 27.4.1917, в. Кісялёва Дарагабужскага р-на Сма-ленскай вобл., Расія), бел. вучоны ў га-ліне хірургіі. Д-р мед. н. (1974), праф. (1976). Скончыў Смаленскі мед. ін-т (1940). У 1956—98 у Віцебскім мед. ін-це (у 1968—84 заг. кафедры). Навук. пра-цы па захворванні шчытападобнай за-лозы, пасляаперацыйных ускладненнях, анкалогіі, рэаніматалогіі, анестэзіялогіі.

Тв.: Пособие по онкологии. Мн., 1977 (разм. з Я.П.Дзямідчыкам); Послеоперационный перитонит. Мн., 1980.

ПЕТУХОЎКА, вёска ў Чавускім р-не Магілёўскай вобл., каля аўтадарогі Чавусы—Чэрыкаў. Цэнтр Прудкоўскага с/с і калгаса. За 12 км на ПдУ ад горада і 16 км ад чыг. ст. Чавусы, 53 км ад Магілёва. 302 ж., 108 двароў (2000). Сярэдняя школа, Дом культуры, 6-ка, аддз. сувязі. Брацкая магіла сав. воінаў.

ПЕТУШКОВА Яўгенія Васілеўна (н. 21.5.1934, с. Старая Барда Алтайскага краю, Расія), бел. філосаф. Д-р філас. н. (1987), праф. (1989). Скончыла Маскоўскі ун-т (1957). З 1962 у БДУ. З 1994 у Акадэміі паслядыпломнай адукацыі. Навук. працы па тэорыі адлюстравання, філасофіі і метадалогіі навукі, філас. і культуралагічных аспектах адукацыі і выхавання.

Тв.: Отражение в живой природе: Динамика теоретич. моделей. Мн., 1983; Научные революции в динамике культуры. Мн., 1987 (у сааўт.); Культура мира как предмет воспитания // Пробл. выхавання. 1998. № 4.

ПЕТУШКОЎ Адам Захаравіч (22.4.1918, в. Фядотава Буда Клімавіцкага р-на Магілёўскай вобл. — 24.7.1976), Герой Сав. Саюза (1944). Скончыў Рагачоўскае пед. вучылішча, Пушкінскае танк. вучылішча (1942), Ваен. акадэмію браньтанк. і механіз. войск (1947). У Чырв. Арміі з 1940. У Вял. Айч. вайну з 1943

«ПЕТУШОК», «Пеўнік», бел. нар. танец. Муз. памер 2/4. Тэмп умераны. Выконваецца некалькімі парамі, якія кружаша, узяўшыся за рукі. Зафіксаваны ў 19 ст. на Віцебшчыне. Сцэн. вярнянт «П.» стварыў у 1930-я г. балетмайстар К.Алексютовіч. Падобны танец вядомы ў Латвіі. Л.К.Алексютовіч.

ПЭТЫНГ (англ. petting), дасягненне партнёрамі палавога задавальнення шляхам узасмэнных ласкаў, але без палавых зносін. Акрамя захавання нявіннасці, П. карыстаюцца, каб засяродзіцца ад цяжарнасці, з мэтай прафілактыкі венерычных захворванняў і інш.

ПЕТИНЭЦІ, Петинелі (Petinetti, Retinelli) Гаэтана, танцоўшчык, педагог і балетмайстар 2-й пал. 18 ст. Працаваў у Неапалі. У 1774—79 разам з братам Ладавіка П. ў прыводным т-ры і тэатр. школе А.Тызенгаўза ў Гродне. Быў пастаноўшчыкам балетаў «Квартэт дудароў», «Другі балет пекараў», «Сялянскі балет» (у апошнім выступалі яго вучні). З 1779 па запрашэнні К.С.Радзівіла працаваў танцорам і балетмайстрам Нясвіжскага т-ра (разам з А.Лойкам і Ф.Каселі ў 1784 удзельнічаў у падрыхтоўцы балетаў «Арфей у пекле» і, магчыма, «Пігмаліён»). Пакінуў Нясвіж у 1786.

ПЕТЫПА Марыус Іванавіч (11.3.1818, г. Марсель, Францыя — 14.7.1910), рус-

ПЕТЭРСОН

339

вобразнасці. Многія балеты з харэаграфіяй П. пастаўлены ў Нац. акад. т-ры балета Рэспублікі Беларусь.

Тв.: Материалы. Воспоминания. Статьи. Л., 1971.

Літ.: Красовская В. Русский балетный театр второй половины XIX в. М.; Л., 1963. Т.М.Мушынская.

ПЕТЫТ (ад франц. petit маленькі), дробны друкарскі шрыфт, кегль якога роўны 8 пунктам (каля 3 мм); тэкст, надрукаваны такім шрыфтам.

ПЕТИЦЫЯ (ад лац. petitio), калектыўнае пісьмовае прашэнне, накіраванае вышэйшым органам улады.

ПЕТАН (Pétain) Анры Філіп (24.4.1856, Кашы-а-ла-Тур, Францыя — 23.7.1951), французскі ваен. і дзярж. дзеяч. Маршал Францыі (1918). Скончыў ваен. вучылішча Сен-Сір (1878), служыў у арміі. У 1-ю сусв. вайну генерал, камандзір брыгады, корпуса, каманд. 2-й арміі, якая ўдзельнічала ў *Вердэнскай аперацыі 1916*; з мая 1916 каманд. групавай арміі «Цэнтр», з мая 1917 галоўнакаманд. франц. арміяў. У 1920—31 нам. старшыні вышэйшага ваен. савета, адначасова (з 1922) ген. інспектар арміі. У 1925—26 кіраваў задзішэннем нац. вызв. паўстання ў Марока. У 1934 ваен. міністр. З 16.6.1940 прэм'ер-міністр Францыі. Падпісаў *Камп'ёнскае перамір'е 1940* з Германіяй. 10.7.1940 атрымаў ад Нац. сходу ўсю паўнату ўлады, што азначала скасаванне *Трэцяй рэспублікі*. У ліп. 1940 — жн. 1944 кіраўнік дзяржавы (да крас. 1942 адначасова ўрада) прагнутага рэжыму «Вішы». У крас. 1945 арыштаваны, Вярх. судом Францыі прыгавораны за калабарацыйнізм да смяротнага пакарання, якое было заменена пажыццёвым зняволеннем.

ПЕТАРС Георгій Барысавіч (27.7.1897, г. Масква — 18.5.1978), удзельнік баёў у Беларусі ў Вял. Айч. вайну, ген.-маёр (1943), Герой Сав. Саюза (1945). Скончыў Маскоўскую ваенна-інж. школу (1924), Ваен. акадэмію імя Фрунзе (1929). У Чырв. Арміі з 1918. Удзельнік вызвалення Беларусі ад герм. і польскіх інтэрвентаў у 1918—20. У Вял. Айч. вайну з 1941 на Зах., 3-м Бел. франтах. Стрэлк. дывізія на чале з ген.-маёрам П. вызначылася ў чэрв.—ліп. ў час *Віцебска-Аршанскай аперацыі 1944* пры вызваленні г. Орша і фарсіраванні Нёмана, у крас. 1945 у час штурму крэпасці Пілаў (цяпер г. Балтыйск, Расія). Да 1959 у Сав. Арміі.

ПЕТАРСОН Эльмарт Адэльбертавіч (Сяргей Аляксандравіч; н. 1.1.1935, с. Каяк Чулымскага р-на Новасібірскай вобл., Расія), бел. мастацтвазнавец. Канд. мастацтвазнаўства (1974). Скончыў БДУ (1962). З 1960 працаваў у Дзярж. маст. музеі Беларусі, з 1969 выкладае ў Бел. АМ (з 1998 праф.). Даследуе праблемы сучаснага выяўл. мастац-

А.З.Петушкоў.

А.С.Петушкоў.

М.І.Петыпа.

на 1-м Укр. фронце. Камандзір узвода танкаў-тральшчыкаў ст. лейтэнант П. вызначыўся 3 — 6.11.1943 пры вызваленні Кіева: забяспечыў праходы для танкаў у мінных палях, знішчыў артыл. батарэю, абоз, 4 аўтамашыны праціўніка. Да 1969 у Сав. Арміі.

ПЕТУШКОЎ Аляксей Свірыдавіч (18.10.1913, г. Лісчанск Луганскай вобл., Украіна — 27.7.1991), Герой Сав. Саюза (1944). Беларус. Скончыў Сталінградскую ваен. авіяшколу (1936), Ваен. акадэмію Генштаба (1956). У Чырв. Арміі з 1933. У Вял. Айч. вайну на фронце з 1941. Нам. камандзіра авіяпалка далёкага дзеяння падпалк. П. да крас. 1944 зрабіў 250 баявых вылетаў на бамбардзіроўку варажых аб'ектаў у Варонежы, Курску, Арле, Харкаве, Кіеве, Мінску, Таліне, Нарве, Пскове, Оршы. Удзельнічаў у вызваленні Кенігсберга, Бухарэста, Данцыга, Будапешта, Берліна. Да 1959 у Сав. Арміі, да 1977 на адм. рабо-

ці арыст балета, балетмайстар, педагог. На сцэне з 1838. Сярод партый: Феб («Эсмеральда» Ц.Пуні), Конрад («Карсар» А.Адана) і інш. З 1847 жыў у Расіі. У 1855—87 выкладаў у Пецярб. тэатр. вучылішчы. З 1862 балетмайстар, у 1869—1903 гал. балетмайстар Пецярб. балетнай трупы. Паставіў больш за 60 балетаў, у т.л. «Карсар» (1863) і «Жызэль» (1884) Адана, «Дон Кіхот» (1869) і «Баядэрка» (1877) Л.Мінкуса, «Наяда і рыбак» (1874) і «Канёк-Гарбунок» (1895) Пуні, «Лебядзінае возера» (1895) П.Чайкоўскага (з Л.Івановым). Вяршыня творчасці П. — пастаноўка балетаў «Спячая прыгажуня» Чайкоўскага (1890) і «Раймонда» А.Глазунова (1898). Яго пастаноўкі вызначаліся майстэрствам кампазіцыі, зладжанасцю харэаграфічнага ансамбля, віртуознай распацоўкай сольных партый. Стварыў сістэму балетнага акадэмізму, па-наватарску вырашыў праблему ўзасмадавання класічнага і характарнага танца, даў непераўздымныя ўзоры абагульненай яго